УДК 811.111' 364

Полховська М. В.,
Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир

НЕСТАНДАРТНЕ РОЗТАШУВАННЯ КОНСТИТУЕНТІВ ЕКЗИСТЕНЦІЙНОГО РЕЧЕННЯ В РАННЬОНОВОАНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Стаття присвячена аналізу акцентованих елементів в структурі ранньоновоанглійського речення. Нестандартне розташування спостерігається за умови пересуву конституентів до функціональної проекції CP, яка додатково розщіплюється на функціональну проекцію TopP (для відомої інформації) і FocP (для нової інформації).
Ключові слова: *функціональна проекція CP, TopP, FocP, акцентування, іменна фраза, локалізатор.*

Статья посвящена анализу акцентированных элементов в структуре ранненовоанглийского предложения. Нестандартное расположение наблюдается при условии передвижения конституэнтов в функциональную проекцию CP, которая дополнительно расщепляется на функциональную проекцию TopP (для известной информации) и FocP (для новой информации)
Ключовые слова: *функциональная проекция CP, TopP, FocP, акцентуация, именная фраза, локализатор.*

The article analyzes accentuated elements in the structure of Early New English existential sentence. Non-standard position is observed due to the constituent movement into functional projection CP, which is additionally splitted into functional projection TopP (for known information) and FocP (for new information).
Key words*: functional projection CP, TopP, FocP, accentuation, noun phrase, localizer.*

Структурні зрушення в реченнях існування спричиняють зміни в його комунікативній спрямованості. Англійські екзистенційні речення мають чітку структуру *there+ be+NP +(Loc).* Іменна фраза розміщена в позиції комплемента дієслова. З позицій семантики й актуального членування речення логічний підмет, ужитий ближче до кінця речення, складає рему висловлення. Будь-яке нестандартне вживання елемента в структурі екзистенційного речення відбувається за рахунок його пересуву праворуч. Структурна позиція для цього елемента знаходиться у функціональній проекції CP. Це дозволяє двозначну інтерпретацію речення. Головна функція цієї проекції – забезпечення зв'язку речення (CP речення) з дискурсом [3; 4]. **Метою статті** є аналіз нестандартного структурного розміщення компонентів ранньоновоанглійського екзистенційного речення. **Об'єктом** дослідження є екзистенційне речення в ранньоновоанглійській мові, **предмет** дослідження складають структурні зрушення (акцентування) конституентів ранньоновоанглійського екзистенційного речення.

Згідно з положеннями генеративної граматики, функціональна проекція CP розщеплюється на додаткові проекції – TopP (*topicalization phrase*) і FocP (*focus phrase*). Вершина проекції TopP містить ознаку топікалізації, а специфікатор – топікалізований елемент. В аспекті послідовності надання інформації це розташування елементів є коректним: топік, який містить відому з лінгвального або нелінгвального контексту інформацію, знаходиться в лівій частині речення, а комент – праворуч, надаючи елементу статусу новизни. Топікалізований матеріал може відокремлюватися від решти речення комами. Проекція FocP, з іншого боку, містить фокусований матеріал, який спричиняє інверсію відомої/нової інформації. Фокусований елемент уводить нову інформацію, тоді як решта речення містить відому, напр.:

(1) *On earth but love there is no other pleasure* [6, с. 22].

У прикладі (1) два структурних елемента *on earth* і *but love* розміщені у функціональній проекції CP, де зазнають акцентування. *On earth* знаходиться у позиції специфікатора TopP. Оскільки в екзистенційному реченні новою є саме інформація про існування, а не про локацію існуючого предмета, припускаємо, що, у цьому випадку, позиція специфікатора TopP містить вже відому інформацію, розташування якої у функціональній проекції TopP структурно підкреслює семантичну вагомість локалізатора для висловлення. Мовець наголошує, що у цілому світі немає більшої насолоди ніж любов. Фраза *but love*, у свою чергу, розміщується у позиції специфікатора FocP, вона є новою інформацією у цьому висловленні, що підкреслюється вживанням протиставного сполучника *but*. Мовець акцентує увагу на тому, що саме любов є найбільшим з усіх задоволенням. Продемонструємо структурні позиції елементів проекції CP речення у схемі-дереві:

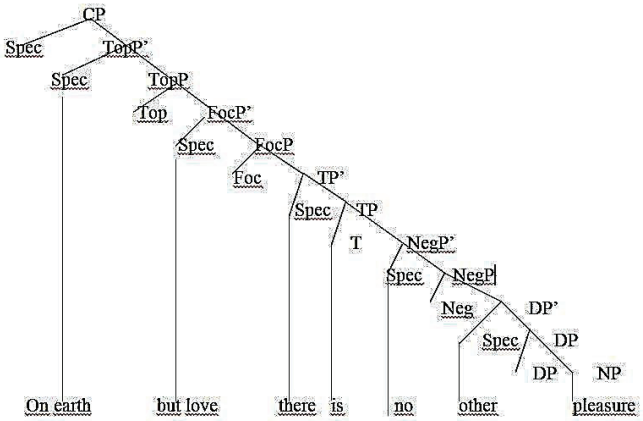

© Полховська М. В., 2012

Логічний наголос на іменній фразі, яка в нейтральній структурі екзистенційного речення належить до комунікативного фокусу, спричиняє змістовні та структурні зміни. За умови фокусування уваги на існуючому предметі акцент падає на його таксономічну характеристику, напр.:

(2) *Others there were who, trimmed in forms and visages of duty, keep yet their hearts attending on themselves* [10, с. 157].

У реченні (2) NP, яка породжується в позиції внутрішнього комплемента дієслова, зазнає пересуву до позиції [Spec, FocP]. Структура речення до операції *озвучення* постає як (2’), напр.:

(2’) [CP[C’[Foc[Foc’[Foc[TP[T’[T[vP there[v’[v[VP[V’[V be[NP[N’[N others[CP

Нейтральна структура екзистенційного речення передбачає акцентування уваги на існуванні предмета, що робить його ремою повідомлення. Однак, як видно з прикладу (2), цього недостатньо для мовлення. Для надання комунікативного акцента предмету та його ознакам (за допомогою підрядного релятивного речення), мовець виносить NP за межі VP до функціональної проекції CP. Заслуговує на увагу також те, що в екзистенційному реченні з фокусованою іменною фразою *others* відсутній локалізатор. Таким чином, сфера *існування* містить всесвітній простір, а іллокутивна мета висловлення складається у тому, щоб підкреслити наявність предмета з певною характеристикою. Мовець, використовуючи екзистенційну конструкцію, підсилює іллокуцію висловлення, робить його ще експресивнішим, за рахунок особливої акцентуації на характеристиці існуючого предмета.

Акцентування існуючого предмета може відбуватися і за рахунок пересуву NP (DP) до позиції [Spec, *v*P], однак така структура речення не є характерна для вибірки, напр.:

(3) *There shall no roast meat be this dismal day* [5, с. 523].

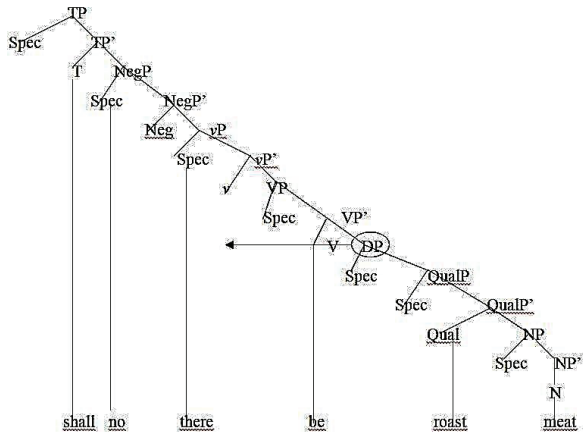

У прикладі (3) продемонстровано структуру речення до операції *озвучення*: єдиною позицією актуалізації DP є позиція, залишена після пересуву *there* – [Spec, *v*P], оскільки в лінійній послідовності речення після *озвучення* актуалізована DP знаходиться ліворуч від дієслова *be*, яке, у свою чергу, пересувається до позиції *v* для проходження процесу вербалізації, однак праворуч від допоміжного дієслова, яке є внутрішньо маркованим флексією й займає позицію T.

Акцентуація дієслова *існування* в загальних питаннях цілком природна, тому що запитання завжди спрямовує увагу адресата на інформацію, яка ставиться під питання. У таких випадках екзистенційне дієслово опиняється в комунікативному фокусі висловлення, а іменна фраза та локалізатор складають вже відому інформацію або тему висловлення в термінах актуального членування речення. Ставлячи загальне питання щодо існування, мовець наперед знає, про яку сферу існування і про який предмет йдеться, напр.:

(4) *Was there such brethren, sweet Meander, say, that sprung of teeth of dragons venomous?* [8, с. 16].

Окрім загальних питань, екзистенційне дієслово може так само перебувати у комунікативно-прагматичному фокусі в констативах, функціонуючи присудком підрядного речення умови, напр.:

(5) *Iachimo*: *Do you remember this stain* (mole-М. П.) *upon her*?

Posthumus: Ay, and it doth confirm another stain, as big as hell can hold, were there no more but it [12, с. 162].

У прикладі (5) у підрядному реченні умови мовець підкреслює, що навіть якщо би в пеклі нічого не існувало, воно є достатньо малим для розташування тих плям, що має на собі у прямому та переносному значенні жінка.

В інших випадках вживання акцентованого дієслова існування у стверджувальних реченнях увагу сфокусовано на одній з декількох однорідно висловлених ідей для того, щоб вона була не менш вагомою, ніж попередні, напр.:

(6) *I should have guest the first by your pertness; for your saucy thing of Quality acts the Man as impudently at fourteen, as another at thirty: nor is there any thing so hateful as to hear it talk of Love, Women, and Drinking*; [2, с. 133].

Екзистенційне дієслово може попадати у комунікативний фокус, не залишаючи проекції *v*P. Це відбувається у відповіді на пряме запитання щодо наявності певного предмета у фіксованому просторі або за умови заперечення твердження про існування/неіснування предмета в попередньому контексті. У цих випадках акцентуація відбувається за короткої форми відповіді, напр.:

(7) *Slender*: *Why do your dogs bark so? Be there bears I’th’town?*

Anne: I think there are, sir, I heard them talked of [11, с. 117].

Актуалізація локалізатора – нехарактерне явище для екзистенційних речень [1, с. 64], оскільки сфера буття є тим відомим для мовця та слухача, від чого вони відштовхуються у своїй розмові, стверджуючи/заперечую-

чи/запитуючи про існування певного предмета в цьому сегменті простору. Здійснюючи конкретну референцію, локалізатор пов'язує поняття, назване нереферентним ім'ям існуючого предмета, з дійсністю. Без цього зв'язку ідея екзистенційності в мові була б неможливою [1, с. 47]. Важливість локалізатора виявляється також у тому що навіть коли сфера буття зрозуміла з контексту, існує тенденція до її вербалізації, наприклад:

(8) *There's no man in the world more bound to's mother, yet here he lets me prate like one i'th'stocks* [10, с. 755].

Відомо, що відсутність локалізатора вказує на те, що сфера буття – це всесвіт, тому в прикладі (8) просторовий фіксатор *in the world* виявляється надлишковим. З іншого боку, його поява у висловленні надає йому більшої експресивності, підкреслює приреченість ситуації.

Щоб надати реченню експресивності, локативний елемент може актуалізовуватися в медіальній або ініціальній позиціях. У ранньоновоанглійських творах відсоток локативної актуалізації невеликий – 7,1% (40 прикладів з 561 речень, що містять просторовий локалізатор). Це можна прогнозувати, оскільки для екзистенційних речень характерне твердження про існування предмета, а простір при цьому, належить до сфери пресупозиції. Актуалізація локалізатора в ініціальній позиції екзистенційного речення становить 65% (26 прикладів) усіх випадків актуалізації просторових локалізаторів, при цьому вона не передбачає інверсію підмета й присудка. Це підтверджує тезу про те, що в ранньоновоанглійській мові утворився SVO-порядок слів.

За умови ініціальної позиції локалізатор породжується в позиції специфікатора до ТорР, напр.:

(9) *In thee there is not half an hour's life* [11, с. 141].

В 1% прикладів екзистенційного речення ранньоновоанглійського періоду зафіксовано одночасну акцентуацію локалізатора та іменної фрази. Невеликий відсоток вживання екзистенційних речень з цією структурою свідчить про її непоширеність у мові ранньоновоанглійського періоду, напр.:

(10) *And yet amid all fears a hope there is, stolne to my hart since last faire night, nay day, Stellas eyes sent to me the beams of bliss* ...[14].

Подаємо структуру речення (10) після операції *озвучення* у вигляді спрощеної схеми (10'), де функціональна проекція ТорР містить топікалізовану інформацію, відому з попереднього контексту, а саме – прийменникову фразу *amid all fears*, а проекція FocP – нову інформацію, подану у вигляді іменної фрази *a hope.* Нестандартне розташування NP надає їй більшого комунікативного наголосу, підкреслює важливість існування надії, напр.:

(10') [ТорР [Top' [Top amid all fears[FocP [Foc'[Foc a hope [TP there [T' [T is]]]]]]]]].

Можливим є також розташування локалізатора у функціональному вузлі ТорР, а NP – у функціональній проекції FocP. У цьому випадку новою інформацією є саме сфера розташування існуючого предмета, а сам предмет, його специфічні ознаки відомі з попереднього контексту, напр.:

(11) *Since none amongst the Beasts about the woods there was, with whom such treasures could be found* [9, с. 20].

У стверджувальних реченнях увага фокусується на існуванні предмета чи явища з певними ознаками, із ряду предметів виокремлюється лише один із зазначеними характеристиками, напр.:

(12) *Against self-slaughter there is a prohibition that cravens my weak hand* [15, с. 178];

(16) *Nay more, thy Sonne should Rule and Raigne for euer, yea, of his Kingdom there should be no end* [7, с. 40].

У реченні (15) постмодифікатор у синтаксичній функції означення зазнає пересуву до функціональної проекції FocP для підкреслення важливості заборони з ознаками, експлікованими в прийменниковій фразі *against self-slaughter.* У прикладі (16) мовець висловлює побажання, щоб не наставало завершення правління Царя всіх царей – Сина Божого.

Акцентування конституентів екзистенційного речення відбувається завдяки їхньому пересуву до функціональної проекції CP, яка додатково розщіплюється на функціональну проекцію ТорР (для відомої інформації) і FocP (для розміщення нової інформації). Акцентуація локатива відбувається в медіальній та ініціальній позиції екзистенційного речення для надання висловленню більшої експресивності. За умови акцентування локалізатора до медіальної позиції, він розміщується в позиції специфікатора VP. Інколи акцентуація локатива викликає локативне трактування екзистенційого речення, зокрема в дейктичних висловленнях, де можлива альтернація *there* і *here*. За умови акцентування іменної фрази до комунікативного фокусу потрапляють таксономічні характеристики існуючого предмета. Цей самий вид акцентуації використовується мовцем також для зміни теми розмови. Екзистенційне дієслово акцентується в загальних питаннях про існування певного предмета, у коротких відповідях на них (у цьому разі дієслово не пересувається до CP проекції), у підрядних реченнях умови (для надання реченню експресивності), у стверджувальних реченнях для підкреслення однієї з однорідних ідей.

Література:

1. Арутюнова Н. Д. Русское предложение. – Бытийный тип (структура и значение) / Н. Д. Арутюнова, Е. Н. Ширяев – М. : Русский язык, 1983. –198 с.

2. Behn A. The Rover; or the Banish'd Cavaliers. – Режим доступу : http://darkwing.uoregon.edu/%7Erbear/rover1.html

3. Birner B. Discourse Functions at the Periphery: Noncanonical Word Order in English / B. Birner // Proceedings of Dislocated Elements Workshop, ZAS Berlin, 2003. – P. 41-62.

4. Breivik L. E. Initial Adverbials and Word Order in English with Special Reference to the Early Modern English Period / L. Breivik, T. Swan // Studies in Early Modern English /ed. Dieter Kastovsky. – Berlin – New York : Mouton de Gruyter, 1994. – P. 11-43.

5. Jonson B. A Tale of a Tub / B. Jonson. – Режим доступу : http://www.hollowpages.com/jonson1692tub.html

6. Constable J. Diana / J. Constable. – Режим доступу : https://scholarsbank.uoregon.edu/xmlui/bitstream/handle/1794/676/diana.pdf?sequence=1

7. Lanyer E. Salve Devs Rex Ivdaeotum / E. Lanyer. – Режим доступу : http://darkwing.uoregon.edu/%7Erbear/lanyer1.html

8. Marlowe C. The First Part of Tamburlaine the Great / C. Marlowe. – Режим доступу : https://scholarsbank.uoregon.edu /xmlui/bitstream/handle/1794/5266/marlowe3.html?sequence=1
9. Niccos R. The Beggers Ape / R. Niccos. – 1627. – Режим доступу : http://darkwing.uoregon.edu/~rbear/ren.html
10. Shakespeare W. Macbeth / W. Shakespeare // Tragedies. – London : Everyman’s Library, 1992. – Vol. I. – P. 439-538.
11. Shakespeare W. The Merry Wives of Windsor / W. Shakespeare // Comedies. – London : Everyman’s Library, 1994. – Vol. II. – P. 126-235.
12. Shakespeare W. Cymbeline / W. Shakespeare // Romances. – London : Everyman’s Library, 1996. – P. 113-255.
13. Shakespeare W. Trolius and Cressida / W. Shakespeare // Tragedies. – London : Everyman’s Library, 1992. – Vol. II. – P. 99-245.
14. Sidney P. Astrophel and Stella/ P. Sydney. – 1591. – Режим доступу : http://darkwing.uoregon.edu/%7Erbear/stella.html